

OGÓLNE WARUNKI UBEZPIECZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ DLA KLIENTA INDYWIDUALNEGO ORAZ MAŁEGO I ŚREDNIEGO PRZEDSIĘBIORCY

ustalone uchwałą nr UZ/187/2009 z dnia 7 maja 2009 r. Zarządu Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej, ze zmianami ustalonymi uchwałą nr UZ/421/2010 z dnia 26 listopada 2010 r. oraz uchwałą nr UZ/63/2012 z dnia 27 lutego 2012 r.

POSTANOWIENIA OGÓLNE

§ 1

Ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej dla klienta indywidualnego oraz małego i średniego przedsiębiorcy, zwane dalej „OWU”, mają zastosowanie do umów ubezpieczenia zawieranych przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Spółkę Akcyjną, zwaną dalej „PZU SA”, obejmujących ochroną odpowiedzialność cywilną osób fizycznych, osób prawnych bądź jednostek organizacyjnych nie będących osobami prawnymi.

§ 2

1. W porozumieniu z ubezpieczającym do umowy ubezpieczenia mogą być wprowadzone postanowienia dodatkowe, w szczególności klauzule stanowiące załącznik do OWU lub odbiegające od uregulowań OWU.
2. PZU SA zobowiązany jest przedstawić ubezpieczającemu różnicę między treścią umowy ubezpieczenia a OWU w formie pisemnej przed zawarciem umowy ubezpieczenia. W razie niedopełnienia tego obowiązku PZU SA nie może powoływać się na różnicę niekorzystną dla ubezpieczającego lub ubezpieczonego. Przepisu nie stosuje się do umów ubezpieczenia zawieranych w drodze negocjacji.
3. W razie wprowadzenia do umowy ubezpieczenia postanowień dodatkowych lub odbiegających, OWU mają zastosowanie w zakresie nie uregulowanym tymi postanowieniami.

§ 3

1. Umowy ubezpieczenia, do których zastosowanie mają niniejsze OWU, nie obejmują ochroną odpowiedzialności cywilnej będącej przedmiotem ubezpieczeń obowiązkowych, o których mowa w ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych.
2. O ile nie umówiono się inaczej umowy ubezpieczenia, do których zastosowanie mają niniejsze OWU, nie obejmują ochroną odpowiedzialności cywilnej z tytułu:
  - 1) wykonywania zawodu (odpowiedzialność cywilna zawodowa),
  - 2) sprawowania funkcji członka władz spółki kapitałowej lub innych osób, o ile z zakresu posiadanych przez nich pełnomocnictw i ciężących na nich obowiązków, wynika, iż mają wpływ na całokształt działalności spółki,
  - 3) udzielania świadczeń zdrowotnych, lub wykonywania czynności medycznych oraz badań klinicznych i eksperymentów medycznych,
  - 4) działalności zawodowej farmaceuty lub działalności apteki,
  - 5) niewykonania lub nienależytego wykonania umowy przewozu drogowego towarów,
  - 6) działalności sportowo – rekreacyjnej,
  - 7) wykonywania zawodu nauczyciela i działalności edukacyjnej,
  - 8) wykonywania czynności życia prywatnego.Odpowiedzialność cywilna z tytułów określonych w pkt 1–8 obejmowana jest ochroną PZU SA na podstawie umów ubezpiecze-

nia zawieranych z zastosowaniem odrębnych ogólnych warunków ubezpieczenia.

§ 4

W sprawach nie uregulowanych w OWU, do umowy ubezpieczenia mają zastosowanie odpowiednie przepisy Kodeksu cywilnego oraz inne stosowne przepisy prawa polskiego.

DEFINICJE

§ 5

Przez użyte w OWU pojęcia należy rozumieć:

- 1) **czysta strata finansowa** – uszczerbek majątkowy nie będący szkodą na osobie lub szkodą rzeczową,
- 2) **franszyza redukcyjna** – ustalona w umowie ubezpieczenia procentowo, kwotowo lub kwotowo – procentowo wartość pomniejszająca odszkodowanie z tytułu zajścia każdego wypadku ubezpieczeniowego; franszyza redukcyjna nie ma zastosowania do zwrotu kosztów, o których mowa w § 11 ust. 7,
- 3) **konsument** – osoba fizyczna dokonująca czynności prawnych nie związanych bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową,
- 4) **obrót** – suma przychodów ubezpieczonego z tytułu sprzedaży towarów lub świadczonych usług w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej w ustalonym okresie; obrót nie obejmuje podatku VAT,
- 5) **odszkodowanie** – świadczenie pieniężne przysługujące od PZU SA poszkodowanemu w razie zajścia wypadku ubezpieczeniowego, za który ubezpieczony ponosi odpowiedzialność w zakresie objętym umową ubezpieczenia, po uprzednim pomniejszeniu o franszyzę redukcyjną o ile została przewidziana w umowie ubezpieczenia,
- 6) **osoba bliska** – małżonek, konkubent, wstępny, zstępny, brat, siostra, ojczym, macocha, pasierb, teść, teściowa, zięć, synowa, przysposobiony, przysposabiający, pozostający pod opieką lub przyjęty na wychowanie w ramach rodziny zastępczej w rozumieniu przepisów prawa rodzinnego,
- 7) **osoba trzecia** – każda osoba nie będąca ubezpieczającym lub ubezpieczonym,
- 8) **podwykonawca** – przedsiębiorca, któremu ubezpieczony powierzył wykonanie zleconej pracy, usługi lub innej czynności, określonej w łączącej ich umowie,
- 9) **pracownik** – osoba fizyczna zatrudniona przez ubezpieczonego na podstawie umowy o pracę, umowę, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę albo na podstawie umowy cywilnoprawnej z wyłączeniem osoby fizycznej, która zawarła z ubezpieczonym umowę cywilnoprawną jako przedsiębiorca; za pracownika uznaje się także praktykanta, stażystę lub wolontariusza, któremu ubezpieczony powierzył wykonywanie pracy,
- 10) **producent** – przedsiębiorca, który wytwarza lub wprowadza do obrotu produkt, a także jego przedstawiciel oraz każda

osoba, która występuje jako wytwórca, umieszczając na produkcie bądź do niego dołączając swoje nazwisko, nazwę, znak towarowy bądź inne odróżniające oznaczenie; za producenta uważa się również importera oraz sprzedawcę w sytuacji, gdy obowiązujące przepisy prawa nakładają na niego odpowiedzialność producenta,

- 11) **produkt** – rzecz ruchoma, choćby została połączona z inną rzeczą; za produkt uważa się także zwierzęta i energię,
- 12) **przedsiębiorca** – osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna nie będąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową,
- 13) **suma gwarancyjna** – określona w umowie ubezpieczenia kwota, stanowiąca górną granicę odpowiedzialności PZU SA,
- 14) **szkoda** – szkoda na osobie lub szkoda rzeczowa, a w przypadku rozszerzenia odpowiedzialności o szkody polegające na powstaniu czystej straty finansowej także czysta strata finansowa,
- 15) **szkoda na osobie** – szkoda będąca następstwem śmierci, uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, w tym także utracone korzyści poszkodowanego, które mógłby osiągnąć, gdyby nie doznał uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia,
- 16) **szkoda rzeczowa** – szkoda będąca następstwem utraty, zniszczenia lub uszkodzenia rzeczy, w tym także utracone korzyści poszkodowanego, które mógłby osiągnąć, gdyby nie nastąpiła utrata, zniszczenie lub uszkodzenie rzeczy,
- 17) **terrorizm** – działanie skierowane przeciwko ludności lub mieniu, mające na celu wprowadzenie chaosu, zastraszenie ludności lub dezorganizację życia publicznego – dla osiągnięcia określonych skutków ekonomicznych, politycznych, religijnych lub społecznych,
- 18) **towar konsumpcyjny** – rzecz ruchoma sprzedawana osobie fizycznej w celu niezwiązanej z działalnością gospodarczą lub zawodową,
- 19) **ubezpieczający** – osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nie będąca osobą prawną, która zawarła umowę ubezpieczenia,
- 20) **ubezpieczony** – osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nie będąca osobą prawną, której odpowiedzialność cywilna objęta jest ochroną ubezpieczeniową,
- 21) **wprowadzenie produktu do obrotu** – chwila faktycznej trwałej lub okresowej utraty władztwa nad produktem przez producenta,
- 22) **wypadek ubezpieczeniowy** – śmierć, uszkodzenie ciała, doznanie rozstroju zdrowia, utrata, zniszczenie lub uszkodzenie rzeczy, a w przypadku rozszerzenia odpowiedzialności o szkody polegające na powstaniu czystej straty finansowej także czysta strata finansowa.

PRZEDMIOT I ZAKRES UBEZPIECZENIA

§ 6

1. Przedmiotem ubezpieczenia jest odpowiedzialność cywilna ubezpieczonego za szkody wyrządzone osobie trzeciej w związku z prowadzeniem przez ubezpieczonego działalności określonej w umowie ubezpieczenia lub posiadaniem mieniem, które jest wykorzystywane w takiej działalności lub innym mieniem określonym w umowie ubezpieczenia, będące następstwem:
  - 1) czynu niedozwolonego w granicach odpowiedzialności ustawowej (OC deliktowa) lub
  - 2) niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania (OC kontraktowa).
2. Ochroną ubezpieczeniową objęte są także szkody wyrządzone w wyniku rażącego niedbalstwa.

3. Warunkiem odpowiedzialności PZU SA jest zajście wypadku ubezpieczeniowego w okresie ubezpieczenia oraz zgłoszenie roszczenia z tego tytułu przed upływem terminu przedawnienia.
4. Jeżeli nie można ustalić dnia zajścia wypadku ubezpieczeniowego, za dzień jego zajścia uznaje się dzień, w którym stwierdzono zaistnienie szkody, przy czym za dzień zajścia wypadku ubezpieczeniowego, w następstwie którego powstała szkoda na osobie przyjmuje się dzień, w którym poszkodowany po raz pierwszy skontaktował się z lekarzem w związku z objawami, które są przyczyną zgłaszanych roszczeń.
5. Wszystkie szkody, które można przypisać tej samej przyczynie uważa się za jedną szkodę niezależnie od liczby poszkodowanych i momentu powstania oraz przyjmuje się, że powstały w chwili powstania pierwszej szkody (szkoda seryjna). PZU SA odpowiada za szkodę seryjną w przypadku, gdy wypadek ubezpieczeniowy, w następstwie którego powstała pierwsza szkoda zaszedł w okresie ubezpieczenia.

§ 7

1. W przypadku wypłaty odszkodowania z tytułu szkód wyrządzonych przez pracownika ubezpieczonego przy wykonywaniu obowiązków pracowniczych na rzecz ubezpieczonego, PZU SA rezygnuje z prawa do dochodzenia roszczenia, które przysługiwało ubezpieczonemu wobec tego pracownika z tytułu wyrządzonej szkody (rezygnacja z prawa do regresu).
2. W przypadku wypłaty odszkodowania z tytułu szkód wyrządzonych przez podwykonawcę w przypadku, gdy ubezpieczony na podstawie obowiązujących przepisów prawa ponosi za niego odpowiedzialność jak za działania własne, PZU SA rezygnuje z prawa do dochodzenia roszczenia, które przysługiwało ubezpieczonemu wobec tego podwykonawcy z tytułu wyrządzonej szkody (rezygnacja z prawa do regresu) tylko wtedy, gdy zakres ubezpieczenia został rozszerzony o szkody wyrządzone przez podwykonawców bez prawa do regresu.

§ 8

1. O ile nie umówiono się inaczej ubezpieczeniem objęta jest odpowiedzialność cywilna ubezpieczonego za szkody będące następstwem wypadku ubezpieczeniowego, który zaszedł:
  - 1) na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (RP),
  - 2) poza granicami RP, jeżeli szkody zostały wyrządzone:
    - a) przez pracowników ubezpieczonego podczas zagranicznych delegacji służbowych w związku z prowadzeniem różnorodnych biznesowych lub odbyciem przez pracownika szkolenia lub stażu,
    - b) konsumentom oraz przedsiębiorcom prowadzącym działalność na terytorium RP, z tytułu prac i usług wykonanych na terytorium RP.
2. PZU SA udziela ochrony ubezpieczeniowej w granicach odpowiedzialności ubezpieczonego określonej przepisami prawa polskiego. O ile nie umówiono się inaczej, zasada ta ma zastosowanie także w przypadku odpowiedzialności za szkody będące następstwem czynu niedozwolonego, który miał miejsce poza granicami RP.

WYŁĄCZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI

§ 9

1. PZU SA nie odpowiada za szkody:
  - 1) wyrządzone umyślnie, o ile nie umówiono się inaczej,
  - 2) jeżeli ubezpieczony lub osoby, którymi się posługuje, nie posiadali wymaganych przepisami prawa odpowiednich uprawnień do wykonywania określonego rodzaju działalności (czynności), chyba że brak uprawnień nie miał wpływu na powstanie szkody,

- 3) wyrządzone osobom bliskim ubezpieczonego, będącego osobą fizyczną,
  - 4) powstałe w następstwie działań wojennych, stanu wojennego, stanu wyjątkowego, rewolucji, konfiskat, aktów terroryzmu, niepokojów społecznych, strajków, zamieszek lub ruchów,
  - 5) będące następstwem choroby zawodowej,
  - 6) powstałe wskutek oddziaływania energii jądrowej, promieni laserowych, maserowych, promieniowania jonizującego, pola magnetycznego lub elektromagnetycznego lub skażenia radioaktywnego,
  - 7) powstałe wskutek powolnego działania temperatury, gazów, oparów, wilgoci, dymu, sadzy, ścieków, zagrzybienia, wibracji lub działania hałasu,
  - 8) powstałe wskutek oddziaływania azbestu, formaldehydu, prionów lub dioksyn,
  - 9) polegające na zniszczeniu, uszkodzeniu, zaginięciu lub kradzieży gotówki, bonów towarowych, substytutów pieniądza, dzieł sztuki, biżuterii, przedmiotów z metali lub kamieni szlachetnych, papierów wartościowych, dokumentów lub zbiorów o charakterze kolekcjonerskim lub archiwalnym lub przedmiotów o charakterze zabytkowym lub unikatowym,
  - 10) związane z naruszeniem dóbr osobistych innych niż objęte zakresem szkody na osobie,
  - 11) związane z naruszeniem praw własności intelektualnej,
  - 12) wyrządzone w stanie nietrzeźwości lub w stanie po użyciu środków odurzających, substancji psychotropowych lub środków zastępczych w rozumieniu przepisów o przeciwdziałaniu narkomanii,
  - 13) regulowane przepisami Dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzenia szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu, z zastrzeżeniem § 10 ust. 1 pkt 2,
  - 14) za które przysługuje odszkodowanie na podstawie prawa geologicznego lub górniczego,
  - 15) wynikłe z umownego rozszerzenia odpowiedzialności cywilnej w stosunku do zakresu wynikającego z powszechnie obowiązujących przepisów prawa,
  - 16) wynikłe z braku określonych w umowie właściwości estetycznych przedmiotu umowy lub z zastosowania elementów o właściwościach niezgodnych z umową,
  - 17) powstałe w związku z zastosowaniem nanotechnologii.
2. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje kar pieniężnych, kar umownych, grzywnien sądowych i administracyjnych, zadatków, roszczeń z tytułu odstąpienia od umowy, roszczeń o zwrot kosztów poniesionych na poczet lub w celu wykonania umowy, odszkodowań o charakterze karnym (exemplary damages, punitive damages), do zapłacenia których ubezpieczony jest zobowiązany.
  3. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje szkód, które ubezpieczony zobowiązany jest naprawić w ramach rękojmi lub gwarancji lub w ramach przepisów o sprzedaży konsumenciej.

§ 10

1. O ile zakres ochrony ubezpieczeniowej nie został rozszerzony przez włączenie odpowiednich klauzul stanowiących załącznik do OWU PZU SA nie odpowiada za szkody:
  - 1) wyrządzone pracownikom ubezpieczonego, powstałe w związku z wypadkiem przy pracy,
  - 2) powstałe w związku z przedostaniem się niebezpiecznych substancji do powietrza, wody lub gruntu, a także wszelkie koszty związane z usunięciem, oczyszczeniem i utylizacją jakichkolwiek zanieczyszczeń,

- 3) powstałe w mieniu, z którego ubezpieczony korzystał na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy,
  - 4) powstałe w mieniu powierzonym, które stanowiło przedmiot obróbki, naprawy, czyszczenia lub innych czynności w ramach usług o podobnym charakterze wykonywanych przez ubezpieczonego,
  - 5) powstałe w mieniu przechowywanym, kontrolowanym lub chronionym przez ubezpieczonego,
  - 6) wyrządzone przez jednego ubezpieczonego innemu ubezpieczonemu lub ubezpieczającemu przez ubezpieczonego objętych jedną umową ubezpieczenia,
  - 7) wyrządzone w rzeczach będących przedmiotem czynności spedycyjnych,
  - 8) wyrządzone uczestnikom imprezy w wyniku przeprowadzania imprezy,
  - 9) wyrządzone przez producenta w związku z wprowadzeniem produktów do obrotu (OC za produkt),
  - 10) wyrządzone w rzeczach wniesionych przez gości hotelowych w związku z prowadzeniem hotelu lub innego podobnego zakładu,
  - 11) spowodowane działaniem materiałów wybuchowych i fajerwerków,
  - 12) wynikłe z przeniesienia chorób zakaźnych i zakażeń,
  - 13) polegające na powstaniu czystej straty finansowej.
2. Szkody wymienione w ust. 1 zostają objęte zakresem ubezpieczenia tylko w takim zakresie w jakim zostało to ustalone w treści klauzuli.
  3. Za rozszerzenie zakresu ochrony poprzez włączenie klauzul w umowie ubezpieczenia ustalona jest dodatkowa składka.

SUMA GWARANCYJNA

§ 11

1. Suma gwarancyjna określona w umowie ubezpieczenia stanowi górną granicę odpowiedzialności PZU SA w odniesieniu do wszystkich wypadków ubezpieczeniowych zaistniałych w okresie ubezpieczenia.
2. W granicach sumy gwarancyjnej, o której mowa w ust. 1, mogą być wyodrębnione podlimity kwotowe określające odpowiedzialność PZU SA za szkody:
  - 1) z tytułu jednego wypadku ubezpieczeniowego,
  - 2) z tytułu ryzyk określonych w klauzulach,
  - 3) określonego rodzaju,
 przy czym każdorazowa wypłata odszkodowania z zakresu ubezpieczenia, dla którego ustalono podlimity kwotowe zmniejsza te podlimity aż do całkowitego wyczerpania oraz powoduje zmniejszenie sumy gwarancyjnej o wypłaconą kwotę.
3. Jeżeli suma gwarancyjna, podlimity oraz franszyzy redukcyjne stanowią równowartość w złotych kwoty wyrażonej w walucie obcej, ich wysokość ustala się przy zastosowaniu kursu średniego NBP z dnia zawarcia umowy ubezpieczenia.
4. Każdorazowa wypłata odszkodowania lub kosztów wymienionych w ust. 7 powoduje zmniejszenie sumy gwarancyjnej oraz odpowiednich podlimitów o wypłaconą kwotę.
5. Za zgodą PZU SA, ubezpieczający może uzupełnić sumę gwarancyjną opłacając dodatkową składkę.
6. PZU SA wypłaca odszkodowanie z uwzględnieniem franszyzy redukcyjnej w wysokości ustalonej w umowie ubezpieczenia.
7. W granicach sumy gwarancyjnej PZU SA zobowiązany jest do:
  - 1) zwrotu kosztów wynikłych z zastosowania środków podjętych przez ubezpieczonego po wystąpieniu wypadku ubezpieczeniowego, w celu zapobieżenia szkodzi lub zmniejszenia jej rozmiarów jeżeli były celowe, chociażby okazały się bezskuteczne,

- 2) pokrycia uzasadnionych kosztów wynagrodzenia ekspertów, powołanych w uzgodnieniu z PZU SA, przez ubezpieczonego lub poszkodowanego w celu ustalenia okoliczności, przyczyn i rozmiaru szkody,
- 3) pokrycia kosztów obrony w związku ze zgłoszonymi roszczeniami odszkodowawczymi:
  - a) niezbędnych kosztów sądowej obrony przed roszczeniem poszkodowanego lub uprawnionego w sporze prowadzonym w porozumieniu z PZU SA,
  - b) niezbędnych kosztów sądowej obrony w postępowaniu karnym, jeśli toczące się postępowanie ma związek z ustaleniem odpowiedzialności ubezpieczonego, jeżeli PZU SA zażądał powołania obrony lub wyraził zgodę na pokrycie tych kosztów,
  - c) kosztów postępowań sądowych, w tym mediacji lub postępowania pojednawczego oraz kosztów opłat administracyjnych, jeżeli PZU SA wyraził na piśmie zgodę na pokrycie tych kosztów.

ZAWARCIE UMOWY UBEZPIECZENIA I CZAS JEJ TRWANIA SKŁADKA UBEZPIECZENIOWA

§ 12

1. Umowę ubezpieczenia zawiera się na podstawie wniosku ubezpieczającego zawierającego informacje niezbędne do dokonania indywidualnej oceny ryzyka i określenia należnej składki.
2. Wniosek powinien zawierać między innymi:
  - 1) imię, nazwisko lub pełną nazwę ubezpieczającego, ubezpieczonego, numer REGON, numer PESEL,
  - 2) adres zamieszkania lub siedziby ubezpieczającego, ubezpieczonego,
  - 3) określenie zakresu, który ma być objęty ochroną ubezpieczeniową,
  - 4) wysokość obrotu za ostatni rok obrachunkowy przed zawarciem umowy ubezpieczenia,
  - 5) okres ubezpieczenia,
  - 6) sumę gwarancyjną,
  - 7) ilość i wielkość szkód z wypadków ubezpieczeniowych zaistniałych w okresie 3 ostatnich lat.
3. Jeżeli wniosek nie zawiera danych, o których mowa w ust. 2 albo innych istotnych informacji niezbędnych do oceny ryzyka ubezpieczający zobowiązany jest na wezwanie PZU SA odpowiednio go uzupełnić.
4. Zawarcie umowy ubezpieczenia PZU SA potwierdza dokumentem ubezpieczenia.

§ 13

1. Ubezpieczający może zawrzeć umowę ubezpieczenia na cudzy rachunek (na rachunek ubezpieczonego). Obowiązek zapłaty składki ubezpieczeniowej ciąży na ubezpieczającym. Dokument ubezpieczenia otrzymuje ubezpieczający.
2. Zarzut mający wpływ na odpowiedzialność PZU SA może on podnieść również przeciwko ubezpieczonemu.
3. Ubezpieczony może żądać by PZU SA udzielił mu informacji o postanowieniach zawartej umowy ubezpieczenia oraz OWU w zakresie, w jakim dotyczą praw i obowiązków ubezpieczonego.

§ 14

1. Ubezpieczający zobowiązany jest podać do wiadomości PZU SA wszystkie znane sobie okoliczności, o które PZU SA zapytywał w formularzu oferty (wniosku) albo przed zawarciem umowy w innych pismach. Jeżeli ubezpieczający zawiera umowę przez przedstawiciela, obowiązek ten ciąży również na przedstawicielu i obejmuje ponadto okoliczności jemu znane. W razie zawarcia przez PZU SA

umowy ubezpieczenia mimo braku odpowiedzi na poszczególne pytania, pominięte okoliczności uważa się za nieistotne.

2. W czasie trwania umowy ubezpieczenia ubezpieczający zobowiązany jest zgłaszać zmiany okoliczności wymienionych w ustępie poprzedzającym. Ubezpieczający obowiązany jest zawiadamić o tych zmianach PZU SA niezwłocznie, najpóźniej w ciągu 14 dni po otrzymaniu o nich wiadomości.
3. W razie zawarcia umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek obowiązki określone w ustępach poprzedzających spoczywają zarówno na ubezpieczającym, jak i na ubezpieczonym, chyba że ubezpieczony nie wiedział o zawarciu umowy na jego rachunek.
4. PZU SA nie ponosi odpowiedzialności za skutki okoliczności, które z naruszeniem ustępów poprzedzających nie zostały podane do jego wiadomości. Jeżeli do naruszenia ustępów poprzedzających doszło z winy umyślnej, w razie wątpliwości przyjmuje się, że wypadek ubezpieczeniowy i jego następstwa są skutkiem okoliczności, o których mowa w zdaniu poprzedzającym.

§ 15

1. Odpowiedzialność PZU SA rozpoczyna się od dnia następującego po dniu zawarcia umowy ubezpieczenia, nie wcześniej jednak niż od dnia następnego po zapłaceniu składki lub jej pierwszej raty, chyba że umówiono się inaczej.
2. Umowę ubezpieczenia zawiera się na okres jednego roku, chyba że strony postanowiły inaczej.

§ 16

1. Składkę ubezpieczeniową ustala się na podstawie taryfy skladek obowiązującej w dniu zawarcia umowy ubezpieczenia. Składkę oblicza się za czas trwania odpowiedzialności PZU SA.
2. Składka ubezpieczeniowa obliczana jest w zależności od:
  - 1) wysokości obrotu za ostatni rok obrachunkowy przed zawarciem umowy ubezpieczenia,
  - 2) wysokości sumy gwarancyjnej,
  - 3) okresu ubezpieczenia,
  - 4) rodzaju prowadzonej działalności,
  - 5) zakresu ubezpieczenia (przedmiotowego, terytorialnego),
  - 6) indywidualnej oceny ryzyka.
3. Składkę opłaca się jednorazowo przy zawieraniu umowy ubezpieczenia, chyba że w dokumencie ubezpieczenia określono inny tryb i terminy. Zapłata składki następuje w formie gotówkowej lub w porozumieniu z PZU SA w formie bezgotówkowej.
4. W przypadku dokonywania zapłaty składki w formie bezgotówkowej, za dzień zapłaty składki uważa się dzień uznania rachunku bankowego PZU SA.
5. Składka za roczny okres ubezpieczenia w uzasadnionych przypadkach może być opłacona w ratach. Terminy płatności kolejnych rat składki określa się w dokumencie ubezpieczenia.
6. Jeżeli ubezpieczający lub ubezpieczony podał do wiadomości PZU SA nieprawdziwe dane mające wpływ na wysokość składki, ubezpieczający zobowiązany jest do dopłaty składki wynikającej z różnicy pomiędzy składką, jaka należałaby się PZU SA gdyby podano dane prawdziwe a składką przyjętą w umowie ubezpieczenia. W razie zajścia wypadku ubezpieczeniowego roszczenie PZU SA o dopłatę różnicy składki staje się natychmiast wymagalne i płatne najpóźniej w dniu wypłaty odszkodowania.
7. Składka nie podlega indeksacji.

§ 17

W razie ujawnienia okoliczności, która pociąga za sobą istotną zmianę prawdopodobieństwa wypadku ubezpieczeniowego, każda ze stron może żądać odpowiedniej zmiany wysokości składki, poczynając od chwili, w której zaszła ta okoliczność, nie wcześniej jednak niż od początku bieżącego okresu ubezpieczenia. W razie

zgodzenia takiego żądania druga strona może w terminie 14 dni wypowiedzieć umowę ze skutkiem natychmiastowym.

ROZWIĄZANIE UMOWY I USTANIE ODPOWIEDZIALNOŚCI PZU SA ZWROT SKŁADKI

§ 18

Ochrona ubezpieczeniowa wygasa:

- 1) z upływem okresu ubezpieczenia określonego w dokumencie ubezpieczenia,
- 2) z dniem wyczerpania sumy gwarancyjnej,
- 3) z dniem odstąpienia od umowy,
- 4) z dniem doręczenia ubezpieczającemu oświadczenia PZU SA o wypowiedzeniu umowy ze skutkiem natychmiastowym w przypadku, gdy PZU SA ponosi odpowiedzialność jeszcze przed zaplaceniem składki lub jej pierwszej raty, a składka lub jej pierwsza rata nie została zapłacona w terminie,
- 5) z upływem 7 dni od dnia otrzymania przez ubezpieczającego wezwania do zapłaty kolejnej raty składki wysłanego po upływie terminu jej płatności z zagrożeniem, że brak zapłaty w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania spowoduje ustanie odpowiedzialności,
- 6) z dniem doręczenia drugiej stronie oświadczenia o wypowiedzeniu umowy ze skutkiem natychmiastowym w przypadku, o którym mowa w § 17,
- 7) z dniem zbycia przez ubezpieczonego mienia, w związku z posiadaniem którego zawarto umowę.

§ 19

1. Ubezpieczający może odstąpić od umowy ubezpieczenia, jeżeli umowa zawarta jest na okres dłuższy niż 6 miesięcy.
2. Odstąpienie od umowy ubezpieczenia przez ubezpieczającego może być dokonane najpóźniej w terminie 30 dni, a w przypadku, gdy ubezpieczający jest przedsiębiorcą w terminie 7 dni, od dnia zawarcia umowy.

§ 20

W przypadku wygaśnięcia ochrony ubezpieczeniowej przed upływem okresu na jaki została zawarta umowa ubezpieczenia, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej.

OBOWIĄZKI UBEZPIECZAJĄCEGO LUB UBEZPIECZONEGO

§ 21

1. W razie zajścia wypadku ubezpieczeniowego ubezpieczający lub ubezpieczony zobowiązany jest użyć dostępnych mu środków w celu zapobieżenia szkodzi e lub zmniejszenia jej rozmiarów.
2. Jeżeli ubezpieczający lub ubezpieczony umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa nie zastosował środków określonych w ust.1 PZU SA jest wolny od odpowiedzialności za szkody powstałe z tego powodu.

§ 22

1. Ubezpieczający ma obowiązek zawiadomienia PZU SA o wypadku ubezpieczeniowym bezzwłocznie nie później jednak niż w terminie 7 dni roboczych od dnia jego zajścia lub powzięcia o nim wiadomości.
2. W razie zawarcia umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek obowiązek, o którym mowa w ust.1, obciąża także ubezpieczonego, chyba że ubezpieczony nie wie o zawarciu umowy na jego rachunek.

3. W razie naruszenia z winy umyślnej lub z rażącego niedbalstwa obowiązku, o którym mowa w ustępkach poprzedzających, PZU SA może odpowiednio zmniejszyć odszkodowanie, jeżeli naruszenie przyczyniło się do zwiększenia szkody lub uniemożliwiło PZU SA ustalenie okoliczności i skutków wypadku ubezpieczeniowego.
4. Skutki braku zawiadomienia PZU SA o wypadku ubezpieczeniowym nie następują, jeżeli PZU SA w terminie, o którym mowa w ust. 1, otrzymał wiadomość o okolicznościach, które należało podać do jego wiadomości.
5. W razie wystąpienia przez poszkodowanego przeciwko ubezpieczonemu z roszczeniem o odszkodowanie, ubezpieczający lub ubezpieczony jest zobowiązany bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni, powiadomić o tym PZU SA.
6. W przypadku wystąpienia z roszczeniem, o którym mowa w ust. 5, na drogę sądową, ubezpieczający lub ubezpieczony zobowiązany jest bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie 7 dni od otrzymania pozwu, zawiadomić o tym PZU SA.
7. Ubezpieczający lub ubezpieczony jest zobowiązany dostarczyć PZU SA orzeczenie sądu w terminie umożliwiającym zajęcie stanowiska co do wniesienia środka odwoławczego.
8. W razie powstania wypadku ubezpieczeniowego ubezpieczony jest zobowiązany do podjęcia aktywnej współpracy z PZU SA w celu wyjaśnienia okoliczności i przyczyn powstania szkody oraz ustalenia jej rozmiaru.

USTALENIE I WYPŁATA ODSZKODOWANIA ORAZ OBOWIĄZKI INFORMACYJNE PZU SA

§ 23

1. PZU SA wypłaca odszkodowanie w terminie 30 dni od dnia otrzymania zawiadomienia o wypadku ubezpieczeniowym.
2. Gdyby wyjaśnienie w terminie określonym w ust. 1 okoliczności koniecznych do ustalenia odpowiedzialności PZU SA albo wysokości odszkodowania okazało się niemożliwe, odszkodowanie wypłaca się w ciągu 14 dni od dnia, w którym przy zachowaniu należytej staranności wyjaśnienie tych okoliczności było możliwe. Jednakże bezsporną część odszkodowania PZU SA wypłaca w terminie określonym w ust. 1.
3. Zaspokojenie lub uznanie przez ubezpieczonego roszczenia, o którym mowa w § 22 ust. 5, nie wywołuje skutków prawnych względem PZU SA jeżeli PZU SA nie wyraził na to przedniej zgody.
4. Jeżeli tytułem odszkodowania przysługują poszkodowanemu zarówno świadczenia jednorazowe jak i renty, PZU SA zaspokaja je z obowiązującej sumy gwarancyjnej w następującej kolejności:
  - 1) świadczenie jednorazowe,
  - 2) renty czasowe,
  - 3) renty dożywotnie.
5. PZU SA zobowiązany jest:
  - 1) po otrzymaniu zawiadomienia o zajściu wypadku ubezpieczeniowego objętego ochroną ubezpieczeniową, w terminie 7 dni od dnia otrzymania tego zawiadomienia, do poinformowania o tym ubezpieczającego lub ubezpieczonego, jeżeli nie są oni osobami występującymi z tym zawiadomieniem, oraz podjęcia postępowania dotyczącego ustalenia stanu faktycznego zdarzenia, zasadności zgłoszonych roszczeń i wysokości odszkodowania, a także do poinformowania osoby występującej z roszczeniem pisemnie lub w inny sposób, na który osoba ta wyraziła zgodę, jakie dokumenty są potrzebne do ustalenia odpowiedzialności PZU SA lub wysokości odszkodowania, jeżeli jest to niezbędne do dalszego prowadzenia postępowania,
  - 2) jeżeli w terminach określonych w ust. 2 i 3 nie wypłaci odszkodowania, do zawiadomienia pisemnie osoby zgłaszającej

roszczenie o przyczynach niemożności zaspokojenia jej roszczeń w całości lub części, a także do wypłacenia bezspornej części odszkodowania,

- 3) jeżeli odszkodowanie nie przysługuje lub przysługuje w innej wysokości, niż określona w zgłoszonym roszczeniu, do poinformowania o tym pisemnie osoby występującej z roszczeniem, w terminach, o których mowa w ust. 2 i 3, wskazując na okoliczności oraz na podstawę prawną uzasadniającą całkowitą lub częściową odmowę wypłaty odszkodowania oraz do pouczenia tej osoby o możliwości dochodzenia roszczeń na drodze sądowej,
  - 4) do udostępniania osobom, o których mowa w pkt 1, oraz poszkodowanemu lub uprawnionemu, informacji i dokumentów gromadzonych w celu ustalenia odpowiedzialności PZU SA lub wysokości odszkodowania; osoby te mogą żądać pisemnego potwierdzenia przez PZU SA udostępnionych informacji, a także sporządzenia na swój koszt kserokopii dokumentów i potwierdzenia ich zgodności z oryginałem przez PZU SA,
  - 5) do udostępniania osobom, o których mowa w pkt 1, oraz poszkodowanemu lub uprawnionemu, informacji i dokumentów, o których mowa w pkt 4, na ich żądanie, w postaci elektronicznej,
  - 6) na żądanie ubezpieczającego, ubezpieczonego, uprawnionego z umowy ubezpieczenia lub poszkodowanego, do udostępniania posiadanych przez siebie informacji związanych z wypadkiem ubezpieczeniowym będącym podstawą ustalenia odpowiedzialności PZU SA oraz ustalenia okoliczności wypadku ubezpieczeniowego, jak również wysokości odszkodowania.
- 6.** PZU SA wypłaca odszkodowanie na podstawie uznania roszczenia, ugody lub prawomocnego orzeczenia sądowego.

POSTANOWIENIA KOŃCOWE

§ 24

- 1.** Ubezpieczającemu, ubezpieczonemu i uprawnionemu z umowy ubezpieczenia przysługuje prawo do wniesienia pisemnej skargi lub zażalenia, dotyczących realizacji przez PZU SA umowy ubezpieczenia. Z zastrzeżeniem ust. 2 adresatem skargi lub zażalenia, właściwym do ich rozpatrzenia, jest jednostka organizacyjna nadzorująca jednostkę, której skarga lub zażalenie dotyczy. Skargę lub zażalenie składa się na piśmie za pośrednictwem jednostki, której skarga lub zażalenie dotyczy.
- 2.** W przypadku skargi lub zażalenia dotyczących likwidacji szkód, jednostką właściwą do ich rozpatrzenia jest Regionalne Centrum Likwidacji Szkód właściwe ze względu na miejsce likwidacji szkody.
- 3.** PZU SA udziela odpowiedzi na skargę lub zażalenie na piśmie, w terminie trzydziestu dni od dnia otrzymania skargi lub zażalenia.
- 4.** Niezależnie od uprawnień, o których mowa w ust. 1, ubezpieczającemu, ubezpieczonemu i uprawnionemu z umowy ubezpieczenia przysługuje prawo wniesienia skargi do Rzecznika Ubezpieczonych.

§ 25

Powództwo o roszczenia wynikające z umowy ubezpieczenia można wytoczyć albo według przepisów o właściwości ogólnej, albo przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania lub siedziby ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uprawnionego z umowy ubezpieczenia.

§ 26

Niniejsze ogólne warunki ubezpieczenia mają zastosowanie do umów ubezpieczenia zawieranych od dnia 1 sierpnia 2012 roku.

Załącznik – Klauzule dotyczące ryzyk dodatkowych

Klauzula Nr 1

Rozszerzenie zakresu terytorialnego odpowiedzialności o szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie całego świata z wyłączeniem USA, Kanady, Australii i Nowej Zelandii.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie całego świata z wyłączeniem USA, Kanady, Australii i Nowej Zelandii.
2. O ile zakres ubezpieczenia rozszerzono o odpowiedzialność cywilną za produkt, na podstawie niniejszej klauzuli PZU SA udziela ochrony ubezpieczeniowej za szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie całego świata z wyłączeniem USA, Kanady, Australii i Nowej Zelandii wyrządzone przez produkt wprowadzony do obrotu na terenie całego świata z wyłączeniem USA, Kanady, Australii i Nowej Zelandii.

Klauzula Nr 3

Rozszerzenie zakresu terytorialnego odpowiedzialności o szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie całego świata.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie całego świata.
2. O ile zakres ubezpieczenia rozszerzono o odpowiedzialność cywilną za produkt, na podstawie niniejszej klauzuli PZU SA udziela ochrony ubezpieczeniowej za szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie całego świata, wyrządzone przez produkt wprowadzony do obrotu na terenie całego świata.
3. Ubezpieczenie nie obejmuje odpowiedzialności cywilnej jednostek organizacyjnych ubezpieczonego, mających siedzibę i prowadzących działalność na terytorium USA i Kanady, Australii i Nowej Zelandii.

Klauzula Nr 3A

Rozszerzenie zakresu terytorialnego odpowiedzialności o szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie państw Unii Europejskiej oraz Chorwacji, Islandii, Norwegii i Szwajcarii.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie państw Unii Europejskiej oraz Chorwacji, Islandii, Norwegii i Szwajcarii.
2. O ile zakres ubezpieczenia rozszerzono o odpowiedzialność cywilną za produkt, na podstawie niniejszej klauzuli PZU SA udziela ochrony ubezpieczeniowej za szkody będące następstwem wypadków ubezpieczeniowych, które zaszły na terenie państw Unii Europejskiej oraz Chorwacji, Islandii, Norwegii i Szwajcarii, wyrządzone przez produkt wprowadzony do obrotu na terenie państw Unii Europejskiej oraz Chorwacji, Islandii, Norwegii i Szwajcarii.

Klauzula Nr 5

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody wyrządzone pracownikom ubezpieczonego w związku z wypadkiem przy pracy.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres

ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody rzeczowe lub szkody na osobie, wyrządzone pracownikom w związku z wypadkiem przy pracy, w następstwie którego ubezpieczony zobowiązany jest do ich naprawienia.

2. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje świadczeń przysługujących poszkodowanemu na podstawie Ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.
3. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje szkód będących następstwem zawału serca i udaru mózgu.

Klauzula Nr 6

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody powstałe w związku z przedostaniem się niebezpiecznych substancji do powietrza, wody lub gruntu, a także wszelkie koszty związane z usunięciem, oczyszczeniem i utylizacją jakichkolwiek zanieczyszczeń.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody powstałe w związku z przedostaniem się niebezpiecznych substancji do powietrza, wody lub gruntu, a także koszty poniesione przez osoby trzecie w celu usunięcia i oczyszczenia z powietrza, wody lub gruntu substancji niebezpiecznej oraz jej utylizacji, pod warunkiem łącznego spełnienia następujących warunków:
  - 1) przyczyna przedostania się substancji niebezpiecznej była nagła, przypadkowa, nie zamierzona ani nie możliwa do przewidzenia przez ubezpieczonego,
  - 2) początek procesu przedostania miał miejsce w okresie ubezpieczenia,
  - 3) przedostanie się substancji niebezpiecznej zostało stwierdzone przez ubezpieczonego lub inne osoby w ciągu 72 godzin od chwili rozpoczęcia procesu przedostania,
  - 4) przyczyna procesu przedostania się niebezpiecznych substancji została stwierdzona protokołem służby ochrony środowiska, policji lub straży pożarnej.
2. Przez przedostanie się niebezpiecznej substancji do powietrza, wody lub gruntu rozumie się: wprowadzenie bezpośrednie lub pośrednie, wydzielanie, rozrzucenie, rozpylenie, rozlanie, wyciek, wylanie, wtłoczenie, wyrzucenie oraz inne formy uwolnienia niebezpiecznych substancji do powietrza, wody lub gruntu.
3. Przez substancje niebezpieczne rozumie się pierwiastki chemiczne i ich związki, mieszaniny i roztwory występujące w środowisku lub powstałe w wyniku działalności człowieka.
4. PZU SA nie odpowiada w zakresie wskazanym niniejszą klauzulą za koszty badania, monitorowania i kontroli zanieczyszczenia środowiska.

Klauzula Nr 7

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody powstałe w nieruchomościach, z których ubezpieczony korzystał na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody rzeczowe w nieruchomościach, z których ubezpieczony korzystał na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy.
2. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje szkód:
  - 1) w gruntach,
  - 2) wynikłych z normalnego zużycia mienia,
  - 3) powstałych w urządzeniach, instalacjach lub rzeczach ruchomych, o ile nie stanowią one części składowej nieruchomości, z których ubezpieczony korzystał na podstawie umowy

- najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy,
- 4) powstałych w następstwie prac budowlano-montażowych lub remontowych, za wyjątkiem napraw koniecznych, do których zobowiązany jest ubezpieczony na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

Klauzula Nr 8

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody powstałe w rzeczach ruchomych, z których ubezpieczony korzysta na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody rzeczowe w rzeczach ruchomych, z których ubezpieczony korzysta na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy.
2. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje szkód:
  - 1) polegających na utracie rzeczy ruchomych z innych przyczyn niż zniszczenie lub uszkodzenie,
  - 2) wynikłych z normalnego zużycia rzeczy ruchomych,
  - 3) powstałych w pojazdach oraz ich wyposażeniu i rzeczach pozostawionych w tych pojazdach,
  - 4) powstałych w następstwie prac naprawczych lub remontowych, za wyjątkiem napraw koniecznych, do których zobowiązany jest ubezpieczony na podstawie obowiązujących przepisów prawa.

Klauzula Nr 9

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody powstałe w mieniu powierzonym, które stanowiło przedmiot obróbki, naprawy, czyszczenia lub innych usług o podobnym charakterze wykonywanych przez ubezpieczonego.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody rzeczowe powstałe w mieniu powierzonym, które stanowiło przedmiot obróbki, naprawy, czyszczenia lub innych usług o podobnym charakterze.
2. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje szkód:
  - 1) polegających na utracie mienia z innych przyczyn niż zniszczenie lub uszkodzenie,
  - 2) wynikłych z normalnego zużycia mienia,
  - 3) powstałych w mieniu, z którego ubezpieczony korzystał na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy,
  - 4) powstałych w mieniu przechowywanym, kontrolowanym lub chronionym przez ubezpieczonego, chyba że mienie przechowywane jest w związku z obróbką, naprawą, czyszczeniem lub innymi usługami o podobnym charakterze,
  - 5) powstałych w pojazdach podczasjazd próbnych dokonywanych w odległości powyżej 10 km od miejsca wykonywania usługi oraz w przypadku gdy kierujący pojazdem nie posiadał uprawnień do kierowania pojazdem.

Klauzula Nr 10

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody powstałe w mieniu przechowywanym, kontrolowanym lub chronionym przez ubezpieczonego.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody rzeczowe w mieniu przechowywanym, kontrolowanym lub chronionym

przez ubezpieczonego w ramach działalności gospodarczej objętej ubezpieczeniem, z wyłączeniem żywych zwierząt.

2. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje szkód:

- 1) powstałych w mieniu powierzonym wskutek wykonywania czynności obróbki, naprawy, czyszczenia lub innych usług o podobnym charakterze wykonywanych przez ubezpieczonego,
  - 2) powstałych w mieniu z którego ubezpieczony korzystał na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy,
  - 3) w pojazdach oraz ich wyposażeniu i mieniu pozostawionym w tych pojazdach,
  - 4) polegających na zaginięciu, podmiianie, brakach inwentarowych mienia, powstałych w związku z poświadzeniem nieprawdy, podstępem, wymuszeniem, szantażem, przywłaszczeniem, niszczeniem, usuwaniem, ukrywaniem, przerabianiem lub podrabianiem dokumentów lub znaków identyfikacyjnych przez ubezpieczonego.
3. W razie kradzieży mienia, ubezpieczający lub ubezpieczony jest zobowiązany niezwłocznie powiadomić o zdarzeniu policję. Jeżeli ubezpieczający lub ubezpieczony umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa nie zastosował się do obowiązku określonego w zdaniu poprzedzającym, PZU SA jest wolny od odpowiedzialności za szkody powstałe z tego powodu.

Klauzula Nr 11

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody powstałe w pojazdach mechanicznych przechowywanych, kontrolowanych lub chronionych przez ubezpieczonego.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody rzeczowe w pojazdach mechanicznych przechowywanych, kontrolowanych lub chronionych przez ubezpieczonego w ramach działalności gospodarczej objętej ubezpieczeniem.
2. Ochrona ubezpieczeniowa jest udzielana, jeżeli pojazdy mechaniczne przechowywane są w pomieszczeniu zamkniętym i całodobowo dozorowanym albo na terenie ogrodzonym stałym ogrodzeniem, oświetlonym w porze nocnej i całodobowo dozorowanym.
3. Ochrona ubezpieczeniowa nie obejmuje szkód:
  - 1) powstałych w pojazdach powierzonych wskutek wykonywania czynności obróbki, naprawy, czyszczenia lub innych podobnych usług wykonywanych przez ubezpieczonego,
  - 2) powstałych w pojazdach, z których ubezpieczony korzystał na podstawie umowy najmu, dzierżawy, użytkowania, użyczenia, leasingu lub innej podobnej formy korzystania z cudzej rzeczy,
  - 3) polegających na zaginięciu, podmiianie, brakach inwentarowych mienia, powstałych w związku z poświadzeniem nieprawdy, podstępem, wymuszeniem, szantażem, przywłaszczeniem, niszczeniem, usuwaniem, ukrywaniem, przerabianiem lub podrabianiem dokumentów lub znaków identyfikacyjnych przez ubezpieczonego.
4. W razie kradzieży pojazdu mechanicznego, ubezpieczający lub ubezpieczony jest zobowiązany niezwłocznie powiadomić o zdarzeniu policję. Jeżeli ubezpieczający lub ubezpieczony umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa nie zastosował się do obowiązku określonego w zdaniu poprzedzającym, PZU SA jest wolny od odpowiedzialności za szkody powstałe z tego powodu.

Klauzula Nr 12

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody wyrządzone przez jednego ubezpieczonego innemu ubezpieczonemu lub ubezpieczającemu przez ubezpieczonego objętych jedną umową ubezpieczenia.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres

ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody wyrządzone przez jednego ubezpieczonego innemu ubezpieczonemu lub ubezpieczającemu przez ubezpieczonego objętych jedną umową ubezpieczenia.

2. Ochrona ubezpieczeniowa obejmuje wyłącznie roszczenia pomiędzy podmiotami wskazanymi w umowie ubezpieczenia.

Klauzula Nr 13

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody wyrządzone przez podwykonawców bez prawa do regresu.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną ubezpieczonego za szkody wyrządzone przez podwykonawców, w przypadku gdy ubezpieczony na podstawie obowiązujących przepisów ponosi za nich odpowiedzialność jak za działania własne, bez prawa PZU SA do regresu.
2. Ochrona ubezpieczeniowa obejmuje odpowiedzialność cywilną za szkody wyrządzone tylko przez podwykonawców, z którymi ubezpieczony zawarł umowy w formie pisemnej. Oryginały tych umów przechowywane są przez ubezpieczonego i w razie szkody pozostają do wglądu PZU SA, który otrzyma w takich wypadkach kopię umowy obustronnie parafowaną oraz potwierdzoną za zgodność z oryginałem.

Klauzula Nr 15

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody w rzeczach będących przedmiotem czynności spedycyjnych (OC spedytora).

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody w rzeczach będących przedmiotem czynności spedycyjnych.
2. Do czynności spedycyjnych objętych ochroną ubezpieczeniową na podstawie niniejszej klauzuli należą:
  - 1) opracowanie instrukcji wysyłkowych,
  - 2) zawieranie umów o przewóz i przygotowywanie dokumentów związanych z przewozem przesyłek,
  - 3) załadunek i wyładunek przesyłek,
  - 4) kontrola ilościowa i wagowa przesyłek,
  - 5) znakowanie przesyłek,
  - 6) pakowanie, przepakowywanie towarów,
  - 7) składowanie przesyłek (z wyłączeniem składu celnego lub magazynu celnego) zgodnie z obowiązującymi dla danego towaru przepisami, normami oraz zwyczajami przed rozpoczęciem przewozu, w trakcie przewozu oraz po zakończeniu przewozu przez okres nie dłuższy niż 30 dni dla każdego z rodzajów składowania,
- 8) inne czynności spedycyjne, po uzyskaniu zgody PZU SA.
3. Ubezpieczenie nie obejmuje szkód:
  - 1) powstałych wskutek braku opakowania lub niewłaściwego opakowania,
  - 2) powstałych wskutek spedycji towarów niebezpiecznych, sklasyfikowanych w I, II i VII klasie listy ADR,
  - 3) powstałych na skutek spedycji żywych zwierząt,
  - 4) powstałych wskutek niewłaściwego załadowania, rozmieszczenia oraz zabezpieczenia towaru na środku transportu, o ile czynności te należały do nadawcy,
  - 5) powstałych wskutek wydania towaru osobie nieuprawnionej,
  - 6) powstałych w wyniku konfiskaty (przepadku) przesyłki orzeczonej przez uprawnione do tego organy,
  - 7) powstałych wskutek wady ukrytej towaru lub jego właściwości naturalnych,
  - 8) polegających na brakach miary, wagi lub objętości, w granicach obowiązujących norm,

- 9) powstałych w przewożonym towarze w czasie przewozu (ochrona taka jest możliwa na podstawie odrębnych ogólnych warunków ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej przewoźnika drogowego),
  - 10) powstałych z przyczyn występujących po stronie nadawcy lub odbiorcy, za które ubezpieczony nie ponosi winy,
  - 11) powstałych w przesyłkach pocztowych, kurierskich lub mieniu przemieszczonym,
  - 12) związanych ze zgłoszeniem przez ubezpieczonego przesyłki do ubezpieczenia lub odprawy celnej,
  - 13) będące następstwem wyboru, treści, zawarcia, nie zawarcia lub kontynuacji jakiegokolwiek umowy ubezpieczenia na rachunek zlecającego.
4. Ubezpieczenie nie obejmuje czynności spedytora jako agenta celnego.

Klauzula Nr 16

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody wyrządzone uczestnikom w wyniku przeprowadzania imprezy.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody wyrządzone uczestnikom w wyniku przeprowadzania imprezy.
2. Ochrona ubezpieczeniowa obejmuje szkody wyrządzone uczestnikom imprezy nie mającej charakteru imprezy masowej podlegającej obowiązkowemu ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej.
3. Za uczestnika uważa się osobę fizyczną znajdującą się w czasie trwania imprezy na terenie, na którym jest ona przeprowadzana, w charakterze widza, wykonawcy, zawodnika, sędziego, obsługi techniczno-administracyjnej a także osobę świadczącą usługi dodatkowe w czasie trwania imprezy.
4. PZU SA nie odpowiada za szkody:
  - 1) poniesione przez Policję, Państwową Straż Pożarną, inne jednostki ochrony przeciwpożarowej, agencję ochrony oraz służbę zdrowia, w związku z działaniem w miejscu i w czasie trwania imprezy,
  - 2) powstałe w pojazdach oraz w rzeczach w nich pozostawionych,
  - 3) powstałe w następstwie pokazu sztucznych ogni, fajerwerków.

Klauzula Nr 18

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody wyrządzone przez producenta w związku z wprowadzeniem produktu do obrotu (OC za produkt).

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody wyrządzone przez wprowadzenie do obrotu produktów określonych w umowie ubezpieczenia.
2. O ile nie umówiono się inaczej, ochroną ubezpieczeniową objęta jest odpowiedzialność cywilna ubezpieczonego za szkody wyrządzone w związku z wprowadzeniem produktu do obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (RP), powstałe:
  - 1) na terytorium RP,
  - 2) poza terytorium RP jeżeli zostały wyrządzone konsumentom oraz przedsiębiorcom prowadzącym działalność na terytorium RP, z zastrzeżeniem, iż ubezpieczony nie wiedział, że zostanie on wyeksportowany.
3. Wszystkie szkody będące wynikiem wprowadzenia do obrotu partii (serii) produktów posiadających tę samą wadę lub które można przypisać tej samej przyczynie uważa się za jeden wypadek ubezpieczeniowy niezależnie od liczby poszkodowanych i momentu powstania i przyjmuje się, że miały miejsce w chwili powstania pierwszej szkody.

4. PZU SA nie odpowiada za szkody:

- 1) polegające na uszkodzeniu bądź zniszczeniu samego produktu oraz z tytułu korzyści jakie poszkodowany mógłby osiągnąć w związku z jego używaniem,
- 2) których przyczyną była jawna wada produktu na co producent wyraźnie zwrócił uwagę,
- 3) wynikłe z wprowadzającej w błąd reklamy lub braku reklamowanych właściwości,
- 4) spowodowane wycofaniem z rynku wadliwej partii produktu,
- 5) powstałe w wyniku uszkodzenia kodu genetycznego,
- 6) spowodowane przez produkty genetycznie zmodyfikowane,
- 7) wyrządzone przez produkt zawierający ludzką krew, osocze lub substancje krwiopochodne,
- 8) powstałe w wyniku używania produktu niezgodnie z jego przeznaczeniem lub załączoną instrukcją obsługi lub innym dokumentem opisującym właściwości produktu oraz sposób jego wykorzystania,
- 9) spowodowane przez produkt wykorzystywany w przemyśle lotniczym lub kosmicznym,
- 10) powstałe wskutek bezpośredniego lub pośredniego oddziaływania wyrobów tytoniowych,
- 11) wyrządzone przez produkt nie posiadający ważnego atestu (certyfikatu, zezwolenia) dopuszczającego do obrotu, o ile atest (certyfikat, zezwolenie) jest wymagany przez przepisy obowiązujące w kraju, w którym produkt został wprowadzony do obrotu.

5. Ponadto o ile zakres ochrony nie został rozszerzony poprzez włączenie odpowiednich klauzul dodatkowych (klauzula Nr 19, 20, 21), PZU SA nie odpowiada za szkody:

- 1) poniesione przez producenta produktu finalnego wskutek wadliwości produktów dostarczonych przez ubezpieczonego, z zastrzeżeniem, że niniejsze wyłączenie nie dotyczy szkód rzeczowych i szkód na osobie wyrządzonych przez wadliwy produkt finalny,
- 2) wyrządzone osobie trzeciej, polegające na poniesieniu kosztów zlokalizowania wadliwego produktu oraz kosztów usunięcia, demontażu lub odsonięcia wadliwych produktów oraz na montaż, umocowanie lub położenie produktu bez wad,
- 3) poniesione przez osobę trzecią będącą producentem w rzeczach ruchomych wyprodukowanych lub poddanych obróbce przez tę osobę za pomocą maszyn lub urządzeń prowadzonych przez ubezpieczonego do obrotu.

Klauzula Nr 19

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody poniesione przez producenta produktu finalnego wskutek wadliwości produktów dostarczonych przez ubezpieczonego.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU oraz postanowień klauzuli nr 18, strony postanowili rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody poniesione przez producenta produktu finalnego w produkcie finalnym powstałe wskutek wadliwości produktów dostarczonych przez ubezpieczonego.
2. Ubezpieczenie obejmuje szkody powstałe wskutek połączenia lub mieszanania wadliwego produktu z innymi rzeczami w celu wytworzenia produktu finalnego lub obróbki wadliwego produktu w celu wytworzenia produktu finalnego.
3. W ramach niniejszej klauzuli PZU SA ponosi odpowiedzialność wyłącznie za:
  - 1) w przypadku kiedy naprawa produktu finalnego jest możliwa i ekonomicznie uzasadniona, tzn. kiedy koszty, które muszą zostać poniesione na usunięcie wad w produkcie finalnym nie przekraczają łącznych kosztów związanych z wytworzeniem produktu finalnego w stanie nieszkodzonym:

- a) koszty poniesione przez producenta finalnego na usunięciu wad w produkcie finalnym,
  - b) utracenie korzyści z tytułu sprzedaży produktu finalnego po obniżonej cenie, jeżeli pomimo poniesienia kosztów na usunięcie wad w produkcie finalnym, produkt finalny może być sprzedany wyłącznie, po obniżonej cenie,
  - c) koszty składowania i utylizacji wadliwych komponentów lub części składowych dostarczonych przez ubezpieczonego oraz nienaprawionych lub niesprzedanych produktów finalnych po naprawie;
- 2) w przypadku kiedy naprawa produktu finalnego jest niemożliwa lub nie jest ekonomicznie uzasadniona, tzn. kiedy koszty, które muszą zostać poniesione na usunięcie wad w produkcie finalnym przekraczają łączne koszty związane z wytworzeniem produktu finalnego w stanie nieszkodzonym:
    - a) utracenie korzyści, jakie producent produktu finalnego mógłby osiągnąć z tytułu jego sprzedaży,
    - b) koszty składowania i utylizacji wadliwych komponentów lub części składowych dostarczonych przez ubezpieczonego oraz nienaprawionych lub niesprzedanych produktów finalnych.

4. PZU SA nie odpowiada za:

- 1) koszty poniesione na zakup komponentów lub części składowych, które były wadliwe oraz konieczność ich ponownego zakupu,
- 2) koszty transportu,
- 3) szkody wynikłe z opóźnień,
- 4) straty, z wyłączeniem strat objętych ubezpieczeniem stosownie do postanowień ust. 3.

Klauzula Nr 20

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody wyrządzone osobie trzeciej polegające na poniesieniu kosztów zlokalizowania, usunięcia, demontażu lub odsonięcia wadliwych produktów oraz na montaż, umocowanie lub położenie produktu bez wad.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU oraz postanowień klauzuli nr 18, strony postanowili rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody poniesione przez osoby trzecie wynikłe z poniesienia przez nią kosztów zlokalizowania wadliwego produktu, kosztów poniesionych na usunięcie, demontaż lub odsonięcie wadliwych produktów oraz na montaż, umocowanie lub położenie produktów bez wad.
2. PZU SA nie odpowiada za koszty i straty:
  - 1) wynikłe z sytuacji, w których ubezpieczony sam zainstalował lub zamontował wadliwy produkt lub też zlecił jego montaż czy instalację we własnym imieniu i na własny rachunek,
  - 2) wynikłe z zakupu produktu wolnego od wad, w tym także kosztów jego transportu,
  - 3) gdy wadliwy produkt stanowi część składową lub element wyposażenia pojazdów samochodowych, statków powietrznych i wodnych oraz kosmicznych, chyba, że ubezpieczony nie wiedział lub przy dołożeniu należytej staranności nie mógł wiedzieć, że jego produkty są wykorzystywane do takich celów,
  - 4) gdy wadliwy produkt stanowi część składową i trwale jest połączony z budynkiem, budowlą lub obiektem małej architektury.
3. W sytuacji gdy wymontowanie wadliwego produktu nie jest możliwe, opłacalne czy też racjonalnie uzasadnione, ochrona ubezpieczeniowa obejmuje koszty postępowania zastępczego, nie przekraczające jednak kosztów wymiany wadliwego produktu. W ramach postępowania zastępczego zamiast wymiany wadliwego produktu zostaje podjęty inny odpowiedni środek w celu zapobieżenia następstwom szkody.

Klauzula Nr 21

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody poniesione przez osobę trzecią będącą producentem w rzeczach ruchomych wyprodukowanych lub poddanych obróbce za pomocą maszyn i urządzeń wprowadzonych przez ubezpieczonego do obrotu.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU oraz postanowień klauzuli nr 18, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody poniesione przez osobę trzecią będącą producentem w rzeczach ruchomych wyprodukowanych lub poddanych obróbce za pomocą wadliwych maszyn i urządzeń wprowadzonych przez ubezpieczonego do obrotu.
2. Ubezpieczenie obejmuje szkody powstałe w związku z wprowadzeniem do obrotu maszyn i urządzeń nowych oraz odnowionych, wyremontowanych lub zregenerowanych przez ubezpieczonego.
3. W ramach niniejszej klauzuli PZU SA ponosi odpowiedzialność wyłącznie za:
  - 1) w przypadku kiedy naprawa wadliwych rzeczy wyprodukowanych lub poddanych obróbce za pomocą wadliwych maszyn i urządzeń jest możliwa i ekonomicznie uzasadniona, tzn. kiedy koszty, które muszą zostać poniesione na usunięcie wad nie przekraczają łącznych kosztów związanych z wytworzeniem rzeczy w stanie nieuszkodzonym:
    - a) koszty poniesione na usunięcie wad w rzeczach wyprodukowanych lub poddanych obróbce,
    - b) utracone korzyści z tytułu sprzedaży produktu po obniżonej cenie, jeżeli pomimo poniesienia kosztów na usunięcie wad, produkt może być sprzedany wyłącznie po obniżonej cenie,
    - c) koszty składowania i utylizacji nienaprawionych lub niesprzedanych rzeczy po naprawie;
  - 2) w przypadku kiedy naprawa rzeczy wyprodukowanych lub poddanych obróbce za pomocą wadliwych maszyn i urządzeń jest niemożliwa lub nie jest ekonomicznie uzasadniona, tzn. kiedy koszty, które muszą zostać poniesione na usunięcie wad w produkcie przekraczają łączne koszty związane z wytworzeniem produktu w stanie nieuszkodzonym:
    - a) PZU SA pokrywa utracone korzyści, jakie producent produktu mógłby osiągnąć z tytułu ich sprzedaży, gdyby były wolne od wad,
    - b) koszty składowania i utylizacji nie naprawionych lub niesprzedanych rzeczy.
4. PZU SA nie odpowiada za:
  - 1) szkody wynikłe z opóźnienia,

- 2) koszty transportu,
- 3) straty, z wyłączeniem strat objętych ubezpieczeniem stosownie do postanowień ust. 3.

Klauzula Nr 23

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody wyrządzone w rzeczach wniesionych przez gości hotelowych w związku z odpowiedzialnością utrzymujących hotele i podobne zakłady.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą, postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, gdy w związku z prowadzoną działalnością hotelarską ubezpieczony zobowiązany jest w myśl przepisów prawa do naprawienia szkody w rzeczach wniesionych przez gości hotelowych.
2. PZU SA nie odpowiada za szkody powstałe w:
  - 1) rzeczach oddanych na przechowanie,
  - 2) pojazdach lub ich wyposażeniu lub rzeczach w nich pozostałych.

Klauzula Nr 26

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody spowodowane działaniem materiałów wybuchowych lub fajerwerków.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą, postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody spowodowane działaniem materiałów wybuchowych lub fajerwerków.
2. PZU SA nie ponosi odpowiedzialności za szkody powstałe w następstwie działalności nie objętej umową ubezpieczenia.

Klauzula nr 66

Rozszerzenie zakresu odpowiedzialności o szkody spowodowane przeniesieniem chorób zakaźnych i zakażeń.

1. Z zachowaniem pozostałych nie zmienionych niniejszą klauzulą, postanowień OWU, strony postanowiły rozszerzyć zakres ubezpieczenia o odpowiedzialność cywilną za szkody spowodowane przeniesieniem chorób zakaźnych i zakażeń.
2. PZU SA nie ponosi odpowiedzialności za szkody:
  - 1) powstałe w następstwie działalności nie objętej umową ubezpieczenia,
  - 2) spowodowane przeniesieniem chorób zakaźnych lub zakażeń, o których istnieniu w chwili zawierania umowy ubezpieczenia wiedział,
  - 3) spowodowane przeniesieniem choroby Creutzfeldta-Jacoba lub innych encefalopatii gąbczastych oraz HIV.

